Il-Ħuttafa

Il-magażin ta' Klabb Ħuttaf

Avultun Abjad

EDITORJAL

Ħbieb Ħuttaf,

Did-darba fuq il-faċċata ta' wara tal-Ħuttafa hemm ritratt tal-Buskett! Min jaf kemm-il darba mortu s'hemm. Imma naħseb li żgur qatt ma rajtu l-Buskett mill-ajru, sakemm ma rajtuhx xi darba mill-ajruplan.

Dak ir-ritratt jurina kif jidher il-Buskett minn għajnejn ta' tajra tal-priża meta tkun qed tpassi fl-għoli. Tara dik iċ-ċappa kollha ħdura, tgħidlek inżel u strieħ għad-dell tas-siġar tiegħi!

Min jaf miskina tajra, wara tant u tant kilometri ta' baħar u baħar u aktar baħar, ara kif taraħ ġenna ta' l-art post bħall-Buskett.

Mhux ta' b'xejn li fuq il-Buskett jinġabru mijiet ta' tajr bħal kuċċard, bgħadan u isqra. U mhux ta' b'xejn ħafna minnhom jinżlu biex jistrieħu u jorqdu fih.

U mhux ta' b'xejn li ħafna kaċċaturi jistaħbew qalb is-siġar u jisparaw fuq dawn il-povri għasafar...

Imma dis-sena, kif taraw f'paġna 3, l-istorja fil-Buskett kienet differenti sew mis-soltu...

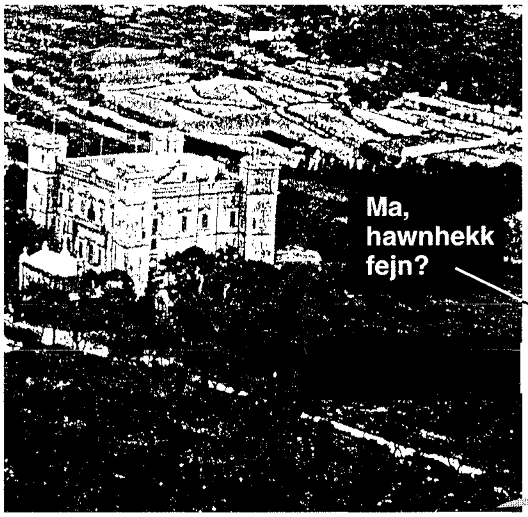

Victor

Victor Falzon
L-Editur

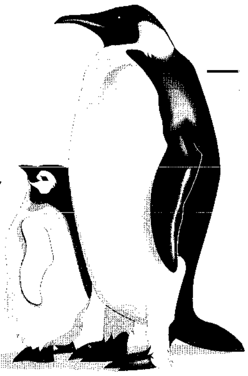

F'dil-ħarġa...

Editorjal	2
Aħbarijiet	3
Mid-dinja	4
L-avultuni	5
Gallerija	6
Il-Lampuka	7
Rapport	7
Avviżi	7
Kompetizzjoni 40	8
Ittri	8
Attività	9
Deżertifikazzjoni	10
Ittra lill-ġenituri	11
Daħħal membru	11
Il-Buskett	12

Working Group ta' Klabb Ħuttaf

Jason Aloisio, Audrey Chetcuti, Norman Chetcuti, Desirée Falzon, Victor Falzon, Justin Vassallo

Indirizz: **BirdLife Malta, 57/28 Triq Rigord, Ta' Xbiex MSD 12**
Tel: **347646** Fax: **343239** email: **blm@orbit.net.mt**
website: **www.waldonet.net.mt/birdlife/**

Materjal mill-Ħuttafa jista' jiġi kkupjat dment li mhux għal skop kummerċjali u dment li jissemma' isem il-magażin u li tintbagħat kopja tal-materjal lill-BirdLife.
Publikazzjoni: BirdLife Malta
Produzzjoni: Victor Falzon
Faċċata ta' quddiem: **Avultun Abjad** (ritratt ta' Joseph Mangion)
Faċċata ta' wara: **Buskett** (ritratt ta' Joe Sultana)
Films: Gutenberg Press.
Stampat: Poulton's Print Shop, Settembru 2000

Klabb Ħuttaf huwa t-taqsima ta' BirdLife Malta għall-membri ta' taħt is-sittax-il sena. Norganizzaw ħarġiet fil-kampanja, żjarat f'riservi naturali, serati kraft u anke nagħmlu xogħol ambjentali. Noħorġu l-magażin *Il-Ħuttafa* kull xaharejn għall-membri, u nagħmlu ħendawts u logħob għal waqt l-attivitajiet. Shubija fi Klabb Ħuttaf hija Lm2 fis-sena.

Buskett Bellezza!!

Għall-ewwel darba fl-istorja, dil-ħarifa fil-Buskett ma sarx il-massakru tas-soltu! Wara s-snin twal li l-BirdLife ilha titħabat u titkellem u tipprotesta u tinsisti u tiġġieled u tittallab, jidher li...
Fl-aħħar l-edukazzjoni forsi qiegħda tilħaq lil dawk li jmexxu lil Malta!
Fl-aħħar donnhom qegħdin jindunaw li Malta ma tistax tibqa' Malta tal-kawbojs li jagħmlu li jridu!
Fl-aħħar donnhom qegħdin jibdew jisthu mill-pajjiżi li jitkażaw bil-qerda ta' l-għasafar li ssir f'Malta!
Fl-aħħar il-pulizija qed tithalla tagħmel xogħolha sew. Bl-għajnuna tal-berdwoċers tal-BirdLife, il-pulizija setgħet iddawwar u tindokra l-Buskett b'tali mod li **kien impossibli li jidħol kaċċatur wieħed jispara** f'dan is-santwarju tant importanti. Bil-pulizija ġol-Buskett filgħodu u filgħaxija, u anke bl-armata bil-lejl, il-kawbojs ċedew u ħallew il-kuċċard, il-bgħadan, l-astuni, l-isqra, il-kwakk, il-qerd in-naħal u tant u tant iktar għasafar jorqdu fil-kwiet u fil-paċi biex l-għada jkomplu l-passa tagħhom lejn l-Afrika.

Nisperaw li dan huwa l-bidu ta' żmien aktar sabiħ għall-għasafar!

Reġa' bejjet ir-Russett!

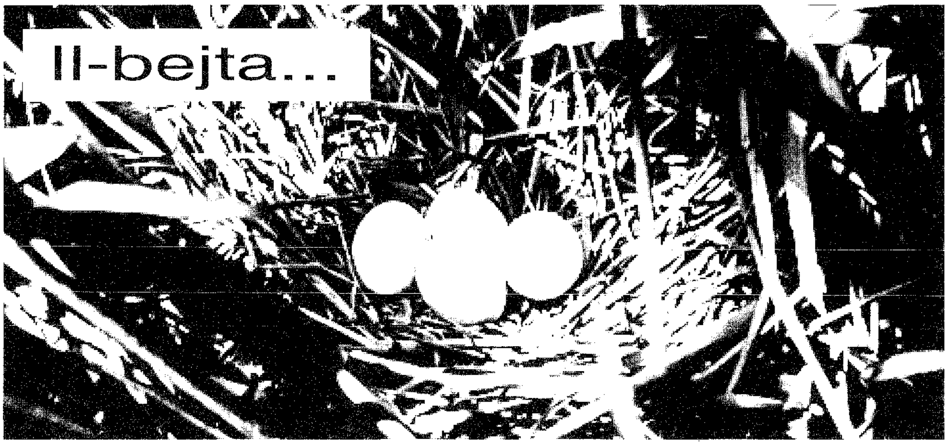

Raymond Galea

Raymond Galea

Iva, ħbieb! Għat-tieni darba, fir-riserva tas-Simar reġa' bejjet ir-Russett tas-Siġar.

Għaxar snin ilu, is-Simar kien post kollu ħmieġ, skart u ġrieden, b'kanal jinten pesta għaddej minn ġo nofsu.

Xi membri tal-BirdLife raw li bi ftit ħsieb, skoss flus u ħafna xogħol, dan il-post seta' jsir riserva naturali tal-ġenn!

Għalhekk il-BirdLife bdiet taħdem fuq din l-idea, u llum is-Simar sar ġenna ta' l-art għan-natura.

Speċjalment għall-għasafar! Minn mindu s-Simar sar riserva naturali, skoss għasafar bdew jinġibdu lejn dan il-post, u anke bdew ibejtu. Fost dawn hemm il-Gallozz Iswed (moorhen), il-Bagħal tal-Qasab (reed warbler) u r-Russett tas-Siġar (little bittern). Dan ta' l-aħħar qatt ma kien magħruf li bejjet qabel f'Malta, għax ma kienx hawn ambjent tajjeb għalih!

Imma jidher li issa hawn!

Ħajja ġdida fl-Angola

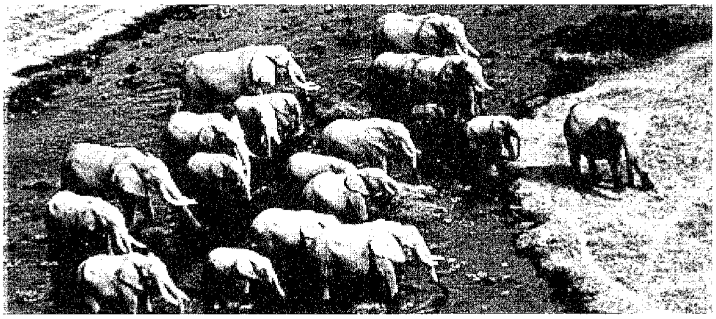

Fl-Angola (fl-Afrika) l-gwerra qatlet mhux biss nies, **imma eluf ta' annimali** bħal iljunfanti, rinoċeronti u antilopi. Ħafna minn dawn l-annimali spiċċaw mill-Angola. Il-gwerra issa kważi spiċċat, u l-gvern irid jerġa' jsebbaħ l-Angola bl-annimali li kienu jgħixu hemm qabel. Għalhekk l-Afrika t'Isfel tat numru ta' iljunfanti lill-Angola. Dawn l-iljunfanti ġew f'ajruplan daqsxiex, u issa ntelqu f'park kbir jismu **Kissama**. Se jinġiebu aktar annimali bħal bufli, ħippopotami. Ma' dawn l-annimali se jkun hemm għassa stretta ħafna.

Aħna nisperaw li dawn l-annimali jsibu xorti aħjar minn ta' qabilhom, u li l-ħajja selvaġġa fl-Angola terġa' tieħu r-ruħ.

Arbli fil-Veneżwela

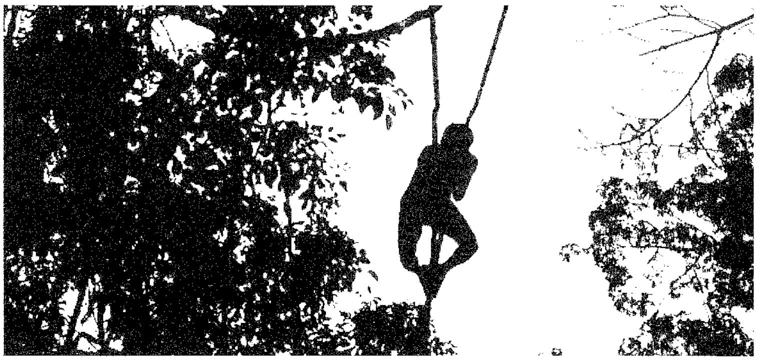

Fil-Veneżwela hemm park naturali jismu **Canaima**. Dan huwa parti mill-foresta ta' l-Amażon, u li fih hemm waħda mill-ogħla waterfalls tad-dinja (l-Angel Falls). F'dal-park jgħixu mhux biss annimali u siġar bir-rimi, imma anke xi tribujiet ta' Indios. Dan l-aħħar, kumpanija ta' l-enerġija **ħolmot li tgħaddi triq u arbli tad-dawl dritt minn ġo nofs dal-park**. L-Indios irrabjaw ħafna b'dil-biċċa xogħol, għax qalu li dan l-indħil fl-art tagħhom se jirvina l-ħajja li huma mdorrijin jgħixu. Fil-fatt ftit tal-ġranet ilu, dawn l-Indios waqqgħu partita minn dawn l-arbli u kissruhom!

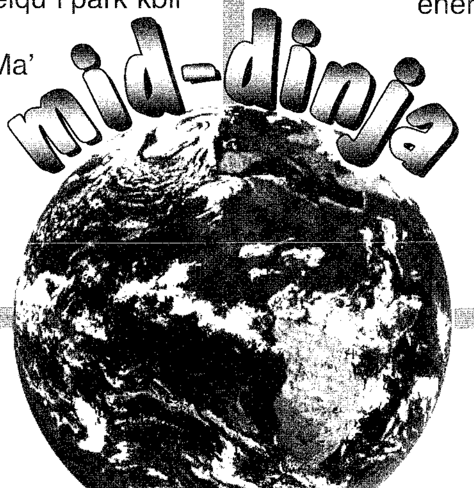

Il-Ġappun u l-balieni

Illum-il ġurnata, il-pajjiżi tad-dinja kważi kollha waqfu jikkaċċjaw il-balieni. Imma mhux il-Ġappun! Il-Ġappuniżi għadhom iffissati bil-qtil tal-balieni, u għadhom joqtlu **balieni minke** (minke whale). Huma jgħidu li qed jagħmlu dan biex jistudjawhom, imma naturalment ħadd ma jemminhom, għax kulħadd jaf li l-laħam jinbiegħ fuq is-suq! Issa l-Ġappun iddeċieda li jibda joqtol ukoll **balieni ta' Bryde** (Bryde's whale) u **gabdolli** (sperm whale). Ħadd ma ħa pjaċir b'dil-biċċa xogħol. L-iStati Uniti fil-fatt iddeċidiet li ma tħallix lill-Ġappun jistad għal ħut fl-ibħra tagħha. Tgħid il-Ġappun jisma' did-darba, jew jibqa' jwebbes rasu?

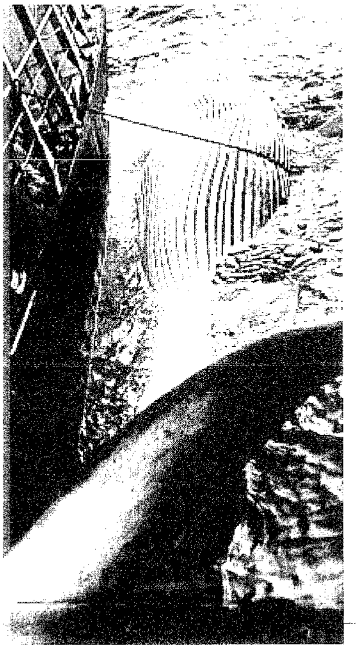

Sadattant il-balieni għadhom qed jispiċċaw ċapep laħam fil-platti fir-ristoranti ta' Tokyo!

L-Unjoni Ewropea u l-annimali

Kif ħafna minnkom jafu jekk taqraw il-Ħuttafa (ara Ħ24 u Ħ39), **miljuni ta' annimali jsofru uġigħ u torturi kbar fil-laboratorji li jagħmlu l-kożmetiċi.** Biex jaraw jekk xi lipstik jew ajxedow huwiex velenuż, ix-xjenzati jittestjawh fuq annimali bħal ħemsters, fniek, xadini eċċ. Dawn it-testijiet huma kattivi ħafna, u l-annimali kollha jmutu mewta twila u kiefra. Ħafna nies ma jafux b'dawn l-esperimenti, għax it-testijiet isiru fil-magħluq.

L-Unjoni Ewropea (għaqda ta' 15-il pajjiż) qed taħseb biex **taqta' kompletament l-esperimenti fuq l-annimali** mill-pajiżi membri tagħha, u **taqta' anke x-xiri ta' prodotti u kimiċi** li jkunu ġew ittestjati fuq l-annimali. L-UE ħa tmexxi wkoll riċerka biex isibu mezz kif jittestjaw il-prodotti bla ma jużaw annimali.

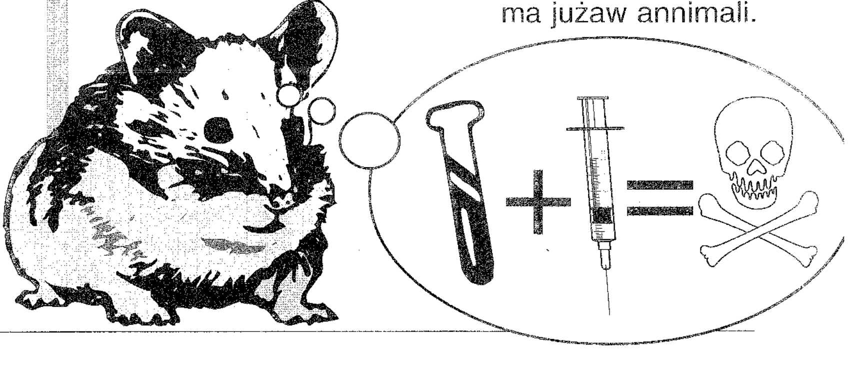

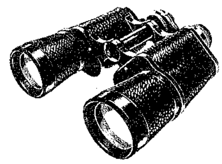

Malti: **Avultun abjad**
Ingliż: **Egyptian vulture**
Xjentifiku: *Neophron percnopterus*

l-Avultun Abjad

Mark-Anthony Falzon

F'din il-ħarġa se nitkellmu dwar familja ta' tajr tal-priża li ma jikkaċċjawx annimali oħrajn, imma li jieklu l-karkassi - jiġifieri iġsma mejtin ta' annimali, u fdalijiet tal-laħam li jħallu warajhom il-predaturi. Qed nirreferi għall-avultuni (*vultures*).

L-avultuni huma tajr li jħobb il-beraħ, bħal per eżempju deżerti u steppa. Dan huwa importanti għalihom biex ikunu jistgħu jilmħu xi annimal li jkun miet, ħalli jinżlu jieklu l-fdalijiet tiegħu.

L-**avultuni huma speċjalizzati** biex jagħmlu dan. Għandhom ġwienaħ twal u wesgħin biex jissaqqru fl-għoli għal sigħat twal, minn fejn josservaw l-ambjent ta' taħthom. Munqarhom huwa kbir u mgħawweġ 'l isfel biex iqattgħu l-laħam u l-ġlud. Ħafna drabi rashom tkun bla rix. Dan għaliex l-avultuni jħobbu jdeffsu rashom fit-tiċrit ta' l-annimal mejjet għall-fdalijiet tal-laħam. Kieku jkollhom ir-rix ma' rashom, dan malajr jitħammġilhom.

L-avultuni spiss **jgħixu fi qtajja'**, u jistgħu jkunu qtajja' kbar ħafna fejn ikun hemm l-ikel.

F'Malta m'għandniex ambjent tajjeb għall-avultuni, għax Malta żgħira u m'hawnx wesgħat kbar. Imma fil-ħarifa tpassi minn fuq Malta speċi waħda ta' avultun. Dan huwa l-**avultun abjad**. L-avultun abjad huwa tajra kbira, bi ġwienaħ twal u wesgħin u b'denb għamla ta' feles. L-adult ikun abjad silġ bil-pinen suwed fuq il-ġwienaħ (ara wkoll ritratt p1), u ras u għonq safranin. Il-ferħ ikun kannella b'xi daqqiet kafellatte.

L-avultun abjad huwa wieħed minn **erba' speċi** ta' avultuni li jgħixu fl-Ewropa, u kollha huma rari. F'Malta avultuni bojod jidhru biss xi wieħed jew tnejn fis-sena, u ġieli ma jidher xejn ukoll! Dan l-għasfur narawh ġeneralment f'Settembu u Ottubru, jissaqqar ma' tajr tal-priża ieħor.

Ta' min jgħid li ftit snin ilu deher f'Malta avultun rarissmu - dan kien l-**avultun prim** (*griffon vulture*), li huwa għasfur enormi u spettakolari - l-avultun abjad jidher nanu ħdejh! Bħas-soltu xi kaċċaturi kawbojs Maltin għażlu li "japprezzaw" dan l-għasfur billi joqtluh u jibbalzmawh biex joqogħdu jarawh jiġbor it-trab f'xi vetrina! Fil-fatt dan l-imsejken avultun prim inqatel minn speed-boat ħdejn Filfla u min qatlu tgħidx kemm ħa ritratti miegħu mejjet, bħallikieku għamel xi bravura!

Biex taraw fejn twassal l-injoranza!

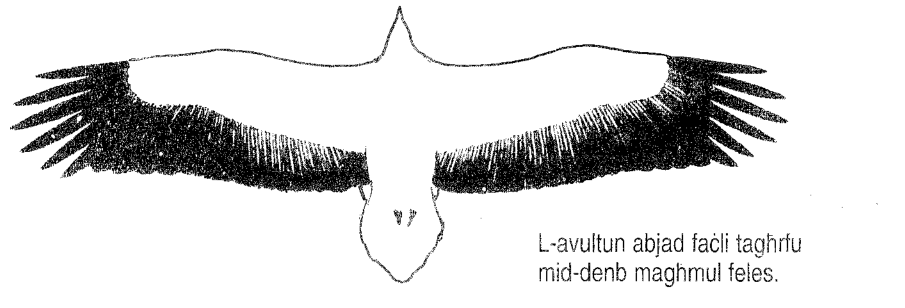

L-avultun abjad faċli tagħrfu mid-denb magħmul feles.

GALLERIJA

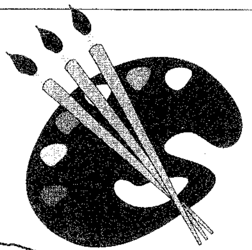

SPONSUN
Christiana Borg (11)

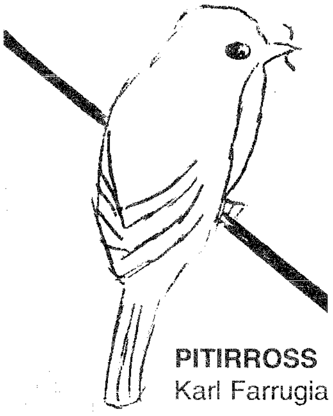

PITIRROSS
Karl Farrugia (11)

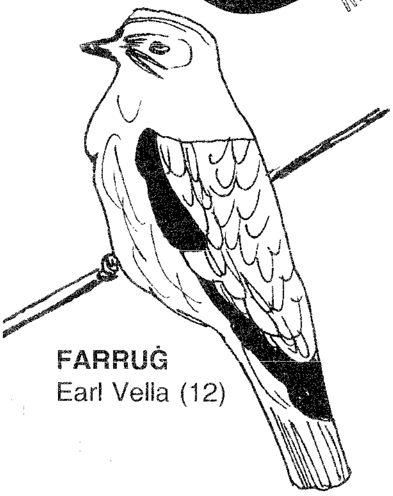

FARRUĠ
Earl Vella (12)

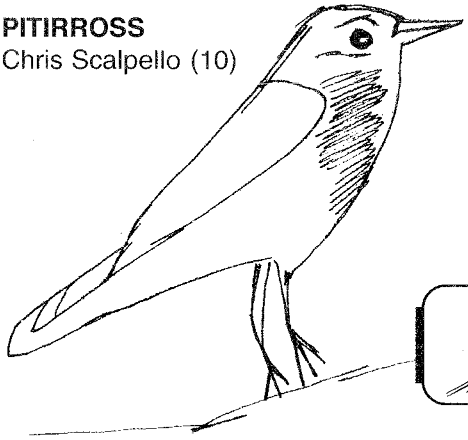

PITIRROSS
Chris Scalpello (10)

SERP
Jean Paul Mifsud Saydon (10)

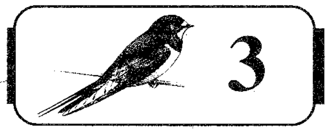

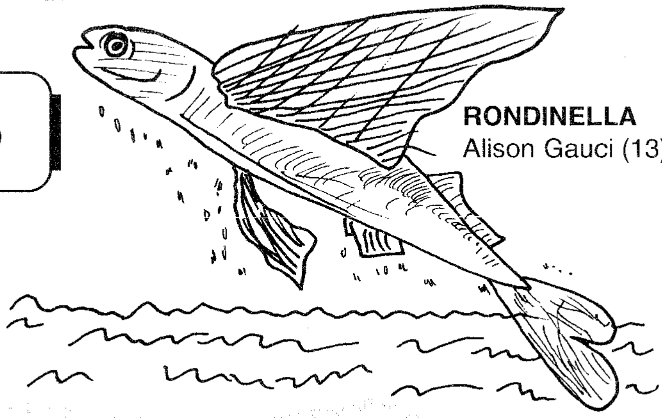

RONDINELLA
Alison Gauci (13)

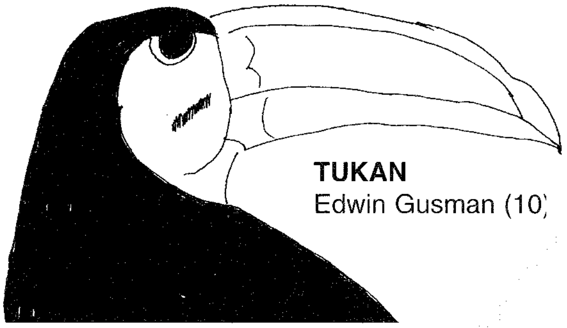

TUKAN
Edwin Gusman (10)

ĊIRLEWWA TAX-XITWA
Oliver Saliba (12)

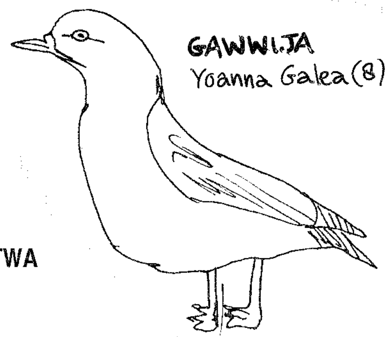

GAWWIJA
Yoanna Galea (8)

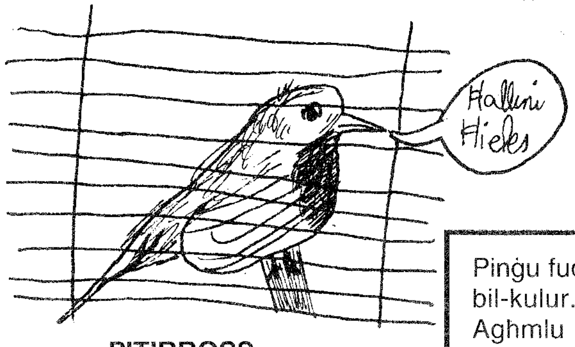

PITIRROSS
Sara-Jane Cauchi (10)

Pinġu fuq karta bajda, mhux ikbar minn din il-paġna, b'linka sewda u mhux bil-kulur. Tinsewx isimkom, l-età tagħkom u isem l-annimal jew pjanta. Agħmlu hekk, u t-tpinġija tagħkom tidher fil-magażin. Tpinġux annimali domestiċi għall-Huttafa, bħal klieb, qtates eċċ. Kull tpinġija li nġibu tieħu 3 punti fil-Huttafa tas-Sena 2000.

Spot Natura

Il-Lampuka

JASON ALOISIO

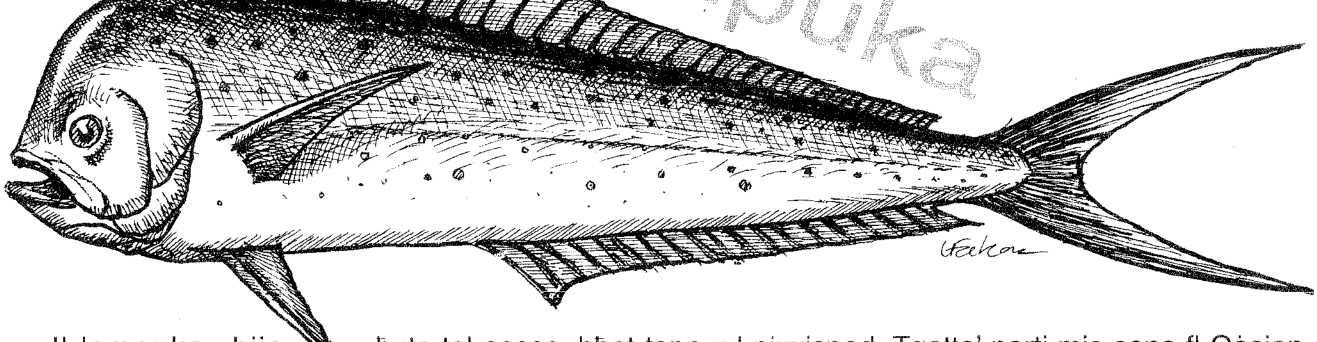

Il-lampuka hija ħuta tal-passa, bħat-tonn u l-pixxispad. Tqatta' parti mis-sena fl-Oċejan Atlantiku, u l-parti l-oħra fil-Mediterran. L-ewwel ma jpassi hu l-ħut iż-żgħir u warajh ipassi l-ħut il-kbir. Bl-Ingliż il-lampuka jgħidulha *coryphean* jew *dolphin-fish*.

Il-lampuka tikber sa metru u ġieli anke iktar. Iktar ma tikber, iktar rasha ma tibqax ippuntata, imma ssir wieqfa. Il-lampuka għandha kulur sabiħ ħafna, blu fin-naħa tad-dahar u isfar sabiħ in-naħa taż-żaqq. Naturalment, biex tapprezza dawn il-kuluri trid tara l-lampuka fil-baħar, għax meta tinqabad u tittella' l-art, dawn l-ilwien jintilfu.

Il-lampuka tinġabar fi qtajja' kbar u tikkaċċja ħut ieħor iżgħar minnha. Mhix ħuta li tgħix fil-fond, u tħobb iżżomm taħt id-dgħajjes u l-vapuri għad-dell u biex tistaħba minn predaturi bħad-denfil.

Jürgen Pavanello, kuntent bin-Nintendo 64 li rebaħ. Jürgen daħħal 20 membru fil-Klabb f'temp ta' xaharejn.

Il-Ħuttafa tas-Sena

Dawn huma l-10 membri li bħalissa qegħdin fuq quddiem fil-**Ħuttafa tas-Sena 2000**

Jürgen Pavanello	**255**
Sara Jane Cauchi	**225**
Kyra Vassallo	**197**
Kenneth Cauchi	**188**
Clayton Borg	**138**
Alvin Borg	**085**
Alf Buhagiar	**078**
André Sciberras	**047**
Arthur Briffa	**046**
Darren Dalli	**042**

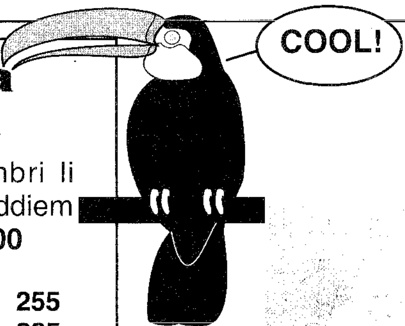

BACKNUMBERS

Nispera li baqa' backnumbers tal-Ħuttafa! Aħjar inħaffef!

Backnumbers tal-Ħuttafa baqa' minn ta' kull ħarġa ħlief 1 u 3. Kull **backnumber** jiswa' 25ċ (30ċ bil-posta). Ċemplu 347646

R A P P O R T

Eliseo Pavanello

Lejla max-Xemx!

Kellna serata interessanti nhar it-30 Ġunju. Konna iktar minn 50 ruħ. Kulħadd lagħab u tgħallem u rebaħ u feraħ u daħaq u kiel u xorob.

Is-suġġett tas-serata kienet **ix-xemx**. Bil-logħob rajna kemm hija importanti x-xemx għalina, kemm hija l-qofol tal-ħajja fid-dinja. Bil-logħob ukoll tgħallimna kemm tista' tkun ta' ħsara x-xemx jekk noqogħdu wisq fir-raġġi tagħha.Imbagħad kellna ħotdogs u drinks. Kulħadd jomgħod, jibla' u jbekbek!

Grazzi, bħal dejjem, lill-ħafna leaders li għenu biex is-serata tkun suċċess.

KOMPETIZZJONI 40

T	K	S	S	Z	P	B	I	L	U	H	M	Y	V	G
J	P	Z	Ċ	X	X	P	T	U	L	L	A	P	S	Z
B	X	M	S	A	R	I	S	V	L	D	Z	Y	D	K
P	N	E	M	L	A	U	L	D	R	B	Z	J	Z	O
W	L	P	Ċ	I	S	R	X	X	F	U	A	M	S	N
G	V	N	M	A	S	Ċ	D	X	L	M	R	Z	B	K
E	N	A	N	N	A	K	O	L	A	U	E	R	A	T
G	X	L	J	E	L	G	T	N	N	N	L	M	S	Y
D	Q	L	D	D	T	N	T	A	E	Q	L	L	E	Y
L	F	I	X	F	I	I	M	J	I	A	G	F	F	X
S	U	P	N	N	N	X	V	S	D	R	F	M	F	V
X	S	P	F	V	U	L	L	I	R	G	S	L	U	J
T	U	A	B	Ċ	N	A	N	E	I	B	B	U	D	I
E	B	K	Q	I	L	Ċ	M	G	W	S	X	M	I	N
N	P	X	L	M	F	T	N	J	B	D	O	H	G	X

NORMAN CHETCUTI
The Gamesboy

Araw kemm insetti jirnexxilkom issibu moħbijin qalb dal-ħafna ittri. B'kollox imsomma hemm 20 annimal, u biex ngħinukom ġibnilkom il-lista sħiħa hawn taħt, u lestejnilkom l-ewwel insett ukoll. Tistgħu timxu mimdudin, weqfin, imxattrin, 'il quddiem u lura! Ara taqgħu!!!

ASSALTIN	**MQASS**
BUMUNQAR	**NANNAKOLA**
BUSUF	**NEMLA**
DJAMANTIN	**NINFA**
DUBBIENA	**RUXXAN**
GRILLU	**SEFFUD**
KAMLA	**SPALLUT**
KAPPILLAN	**SUSA**
MAZZARELL	**WIRDIENA**
MISKTA	**XIDJA**

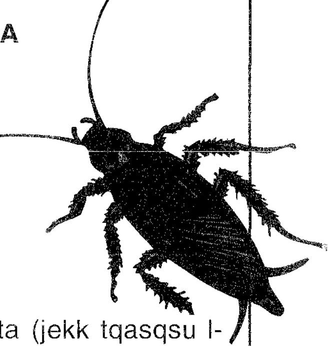

Ibagħtu kopja tat-taħbila lesta (jekk tqasqsu l-magażin titilfu mill-ewwel), sat-**Tlieta 31 Ottubru 2000**. Tinsewx isimkom eċċ. Indirizz tal-BirdLife f'p2. Min jittella' fost it-tajbin jirbaħ ktieb dwar in-natura.

Ir-rebbieħa ta' KOMPETIZZJONI 39 hija **Sara Amin** mill-iMsida. Sara mitluba tmur iċ-ċentru tal-BirdLife (Tnejn sal-Ġimgħa 9am-12) f'Ta' Xbiex, tieħu magħha l-membership card, biex tiġbor il-premju.

ittri 3

Mostru fil-Funtana...

Sur Editur,

Fil-ġnien għandna vaska kbira u funtana żgħira mwaħħla mal-ħajt. Fl-ilma mdardar tal-funtana sibt eluf ta' kreaturi żgħar bħal ma hu muri fl-istampa. X'tip ta' kreatura hi din? Marżepp mhix! Dejjem tiegħek,

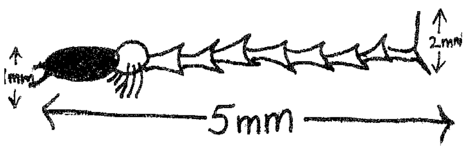

Ryan Bonett
Ħ'Attard

Għażiż Ryan,

Mhux talli taf tosserva, imma milli jidher taf kif tieħu nota sew ta' annimal, bil-kejl eċċ.

Issa niġu għall-annimal misterjuż. Naħseb dan huwa **ferħ ta' nemusa tad-djar**, Ryan. In-nemus iħobb l-ilma qiegħed, u jekk il-funtana ma tantx tħaddmuha, mela huwa post ideali fejn in-nemus ibid! Jien sibtlek stampa minn ktieb ta' kif tkun larva ta' nemusa tad-djar.

Innota li l-frieħ tan-nemusa tad-dar iħobbu joqogħdu mdendlin rashom 'l isfel taħt wiċċ l-ilma.

L-Editur

...u ieħor fil-baħar!!!

Għażiż Editur,

Nixtieq l-ewwel ngħidlek prosit għall-magażin *Il-Ħuttafa*. It-tieni nixtieq ngħidlek xi ħaġa li ġratlna dan l-aħħar f'Għar Lapsi.

Waqt li konna qegħdin ngħumu, kien hemm sajjied u qabbad il-magna tiegħu ġol-bajja. Barra li kien hemm riħa qawwija ta' pitrolju, fil-wiċċ ta' l-ilma kien hemm il-pitrolju u l-baħar kien kollu kuluri.

Barra li kien hemm in-nies u ħafna tfal żgħar, mur ara l-ħut li joqogħdu fil-baħar stess!

Jien nixtieq insaqsi jekk hemmx xi liġi jew regola biex iwaqqfu jew jgħidu lis-sajjieda biex iqabbdu l-magni tagħhom barra mill-bajja.

Alison Gauci
Ħal Kirkop

Għażiża Alison,

Grazzi tal-kummenti sbieħ u skużani li domt ftit ma ġibtlek l-ittra tiegħek. Imma kif taf, spazju fil-magażin ma tantx ikollna...

Dak is-sajjied kien qed jikser il-liġi jekk kien qed juża pitrolju flok petrol (jew diesel) biex iħaddem il-magna.

Jekk kien qed jarmi pitrolju fil-baħar, dak ukoll huwa ksur tal-liġi. Dwar li kien qed iqabbad magna fil-bajja, ma jidhirlix li din hija illegali, sakemm ma kienx qed ikun ta' periklu dirett għan-nies.

L-Editur

Skond l-Ambjent l-Għasfur!

Veru li Malta daqs nitfa, imma veru wkoll li f'Malta għandna ħafna ħabitati differenti. **Ħabitat** huwa tip ta' ambjent. Għandna xagħri, għandna makkja, għandna widien, bosk (speċi ta'!), xtut, għoljiet, irdum eċċ. U l-għasafar jinfirxu f'dawn il-ħabitati skond l-ambjent li jippreferu.

Per eżempju m'intix se ssib ċiefa rieqda fis-siġar taż-żnuber tal-Buskett! Jew xi pitirross jogħdos fir-riserva ta' l-Għadira!

U proprju dwar das-suġġet se jkollna taħdita bis-slajds. Jekk tixtiequ titgħallmu iktar dwar dan, ejjew araw u isimgħu *Skond l-Ambjent, l-Għasfur!*

Data: **Il-Ġimgħa 13 Ottubru 2000**
Post: **Skola Primarja Furjana**
Ħin: **6pm-7pm**
Dħul: **B'xejn**
Età: **Ħuttaf kollha!**

Sejrin Inħawlu!

Hekk hu! Sejrin inħawlu s-siġar, nies. Kif tafu, f'Kemmuna l-BirdLife qiegħda tieħu ħsieb biċċa minn Wied l-Aħmar, biex fih tistudja l-għasafar bir-ringing eċċ. F'għalqa mitluqa ġo parti minn dal-wied se nħawlu xi siġar indiġeni. B'hekk il-post mhux biss jisbieħ, imma jiġbed lejh iktar natura bħal insetti u għasafar.

Għalhekk jekk tħossu li tistgħu, ejjew agħtu daqqa t'id u uru li verament tħobbu n-natura.

Data: **Il-Ħadd 22 Ottubru 2000**
Min huwa interessat għandu jċempel lil BirdLife fuq 347646 għal aktar dettalji (Mon-Fri 9am-12)

Għadira, here we come!

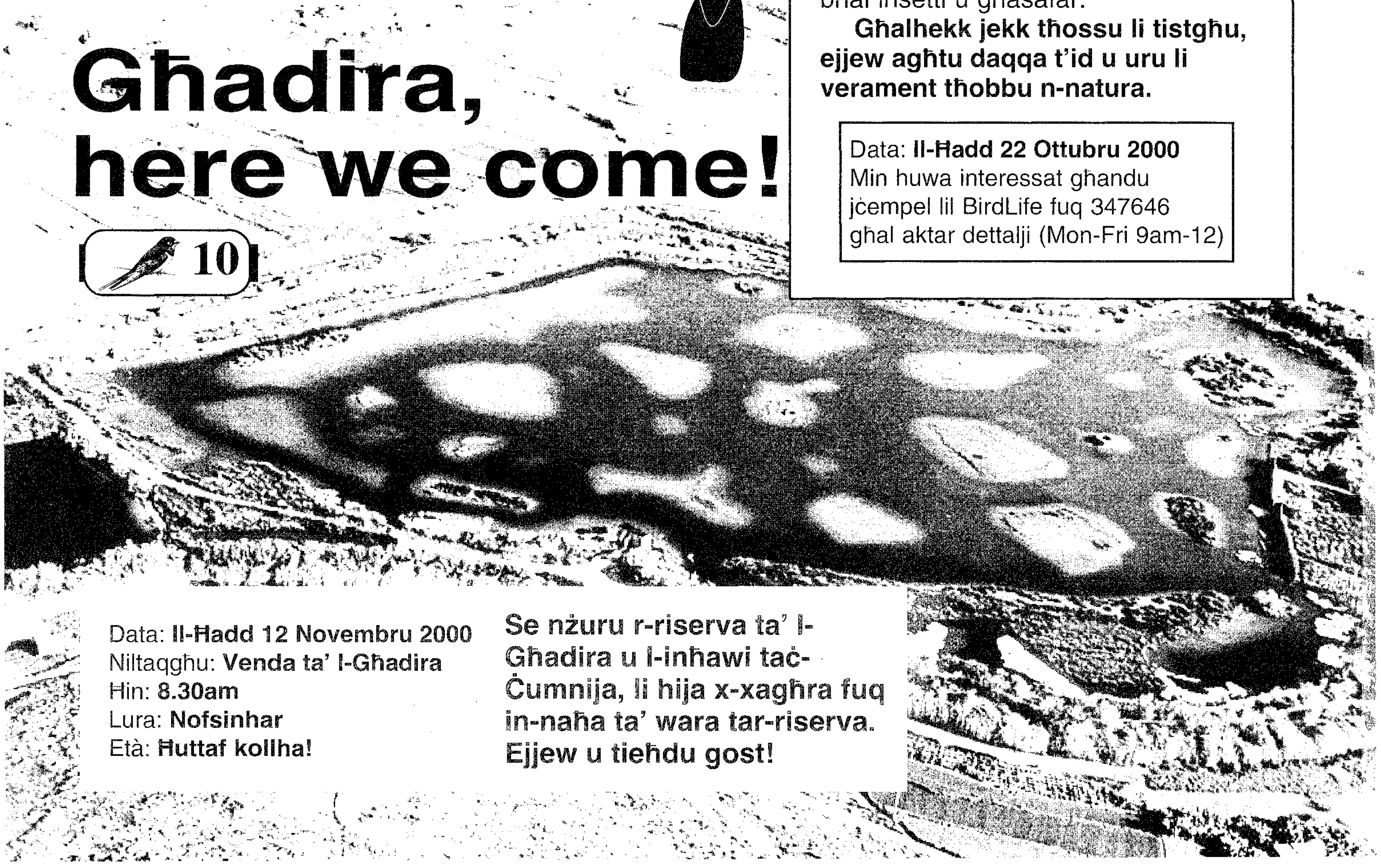

Data: **Il-Ħadd 12 Novembru 2000**
Niltaqgħu: **Venda ta' l-Għadira**
Ħin: **8.30am**
Lura: **Nofsinhar**
Età: **Ħuttaf kollha!**

Se nżuru r-riserva ta' l-Għadira u l-inħawi taċ-Ċumnija, li hija x-xagħra fuq in-naħa ta' wara tar-riserva. Ejjew u tieħdu gost!

deżertifikazzjoni

ELISABETH CONRAD

Tgħid xi darba din għad tkun xena Maltija?

X'jiġi f'moħħkom meta tisimgħu l-kelma *desertification*? Forsi taħsbu f'deżerti mimlijin ramel, b'ħafna sħana fejn xita ma tinżel kważi qatt. Allura tiskantaw xi naqra jekk ngħidilkom li d-deżertifikazzjoni hija diżgrazzja li tista' tolqot lil Malta wkoll!

X'inhi deżertifikazzjoni?

Deżertifikazzjoni hija meta art għammiela tibda ftit ftit tilef il-produttività tagħha sa ma ssir art fqira, kif tkun f'deżert. Dan jista' jiġri f'ħafna postijiet, speċjalment fejn hemm klima pjuttost niexfa, inkluż Malta.

X'jiġri f'postijiet milqutin minn dal-proċess? Meta tinżel ix-xita ma jkunx hemm ħxejjex u xita biex iżommu lura l-ilma, allura l-ilma ma jilħaqx jinfiltra fil-ħamrija, u jaħrab mill-ewwel lejn il-baħar. Bjar u għejun jinxfu u l-ftit pjanti li jkun hemm imutu għax bla ilma.

Biex tkompli tgħaqqadha, din l-art nieqsa mill-ħdura tkompli tbiddel ukoll il-klima tal-post (*microclimate*), tant li jibda jasal inqas sħab tax-xita hemm! Ċirku vizzjuż tal-biża'.

X'jikkawża d-deżertifikazzjoni?

Il-kawżi jistgħu jkunu kemm naturali kif ukoll umani. Wieħed mill-ħatja ewlenin huwa **r-ragħa żejjed**, jiġifieri meta jkollok wisq mogħoż u ngħaġ jirgħu l-art. Dawn mhux biss jieklu kollox, imma ma jħallu xejn ġdid jikber.

Kawża oħra hija **drawwiet tal-biedja ħżiena** li jnaqqsu l-fertilità tal-ħamrija u jagħmluha ħafna iktar faċli li tintilef.

Il-**qtugħ eċċessiv tas-siġar** ukoll huwa kawża prinċipali. Ħafna nħawi madwar il-Mediterran darba kienu foresti mimlijin ħajja. Illum huma wesgħat blat mikxuf bla farka ħamrija!

Problema oħra hija dik ta' **metodi ħżiena ta' tisqija** li jwasslu biex il-ħamrija ssir mielħa ħafna u ma jkunux jistgħu jikbru pjanti.

Hemm ukoll kawżiet naturali, per eżempju **tibdil fil-klima**, bħal nixfa twila iktar mis-soltu. U anke hawn irridu niftakru li jista' jkun li l-bniedem qed jikkawża bdil fil-klima wkoll, speċjalment bil-*global warming*.

Semmejna kawżi diretti iżda fil-verità s-sitwazzjoni spiss tkun iktar ikkumplikata. Il-**faqar** huwa kawża indiretta. F'pajjiżi fqar in-nies m'għandhomx għażla ħlief li jippruvaw jieħdu kemm jistgħu mill-art, anke jekk qed jagħmlulha l-ħsara. Jekk tkun bil-ġuħ m'intix se toqgħod tinkwieta fuq il-ħsara lill-art!

X'inhuma l-effetti?

L-effetti tad-deżertifikazzjoni huma kbar. It-telf ta' l-ilma u ħamrija naturalment jaffettwaw il-biedja. L-ammont ta' produttività agrikola tonqos b'minn 10-50%!

Madwar 61% ta' l-art agrikola f'postijiet bi klima niexfa huma milqutin mid-deżertifikazzjoni. Minn dawn, madwar 12-il miljun ettaru (qisu d-daqs tal-Greċja) ta' art agrikola jintilfu *kull sena* minħabba d-deżertifikazzjoni.

Aħsbu ftit kemm inqas flusgħall-bdiewa, kemm inqas ikel għalina.

Qed tindunaw kif kull ma nagħmlu lin-natura fl-aħħar mill-aħħar jaffettwa lilna?

X'jista' jsir?

F'ħafna każijiet huwa diffiċli immens biex terġa' ġġib l-art fi stat produttiv, tuża kemm tuża fertilizzanti! L-aħjar metodu huwa dejjem li tevita l-kawżi mill-bidu, mhux li tipprova ssewwi wara!

Il-ħsara li għamel il-bniedem irid jipprova jsewwiha l-bniedem ukoll!

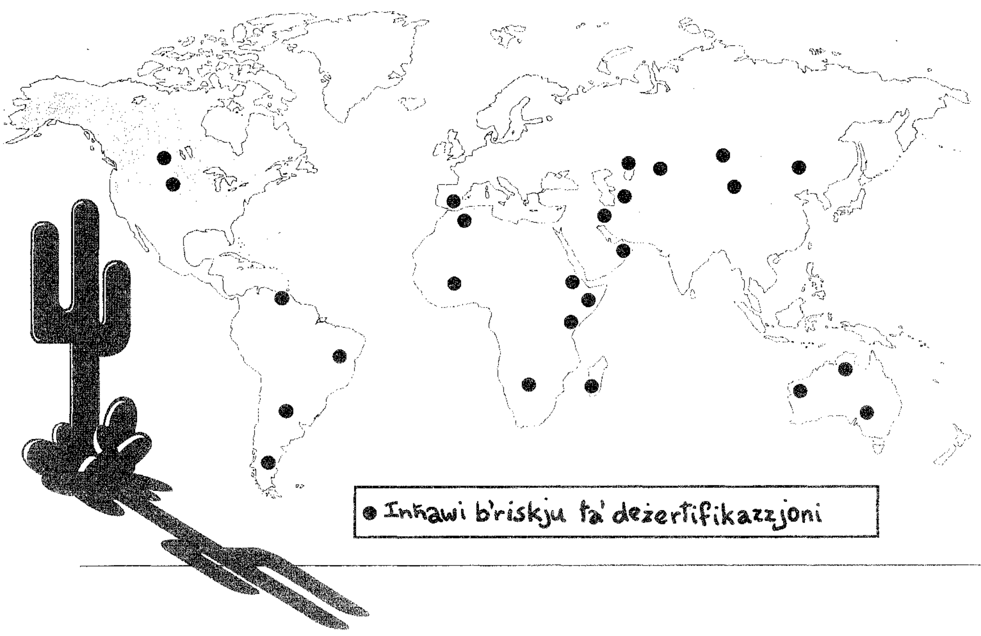

● Inħawi b'riskju ta' deżertifikazzjoni

Għeżież Ġenituri,

Minn żmien għal żmien xi stazzjonijiet tar-radju u tat-televixin jistidnuna mmorru fuq xi programm tagħhom nitkellmu dwar l-attivitajiet ta' Klabb Ħuttaf. Dan naturalment aħna nagħmluh b'ġost kbir, u spiss nieħdu l-opportunità ntellgħu magħna xi membri mill-Klabb ħalli jitkellmu huma stess dwar x'isir fil-Klabb maħbub tagħna.

Hawnhekk nixtieq nagħmel talba lilkom biex jekk tħossu li uliedkom jistgħu jieħdu sehem f'okkażjonijiet bħal dawn, nitolbukom tikkuntattjawna biex aħna jkollna lista bil-lest għal meta jinqala' l-bżonn. Naturalment, importanti li t-tfal tagħkom ma jkunux jistħu jitkellmu jew jidhru. Li nitolbu minn għandkom ukoll huwa li meta tinqala' okkażjoni, intom tkunu lesti twassluhom sa l-istudio. Dawn l-okkażjonijiet ikunu ġeneralment tard wara nofsinhar jew filgħaxija.

Nistenna bil-ħerqa minn għandkom. Ċemplu 347646, li huwa l-uffiċju tal-BirdLife (9am-12noon).

Grazzi u nselli għalikom

Jason Aloisio
Ko-ordinatur Klabb Ħuttaf

Daħħal membru ġdid fi Klabb Ħuttaf u inti tieħu...

- **Tliet pitazzi**
- **Stiker bil-kulur**
- **8 punti fil-Ħuttafa tas-Sena**

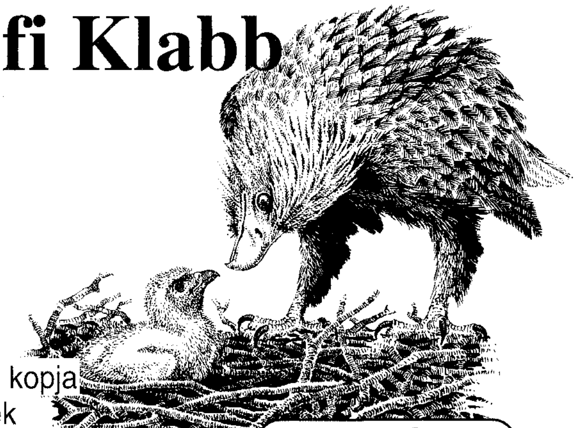

Ħajjar ħbieb, aħwa u kuġini jidħlu fi Klabb Ħuttaf, agħtihom kopja ta' dil-formola biex jimlewha, imla isfel nett id-dettalji tiegħek stess, u ibgħathomlna, flimkien mal-Lm2 tal-membru l-ġdid.

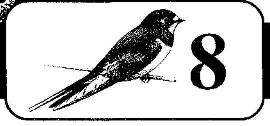

Dettalji tal-membru l-ġdid

Isem ____________________

Indirizz ____________________

____

Data tat-twelid ____________ Telefon ____________

Dettalji tiegħek stess

Isem ____________________

Indirizz ____________________

____

Telefon ____________

Ibgħat kollox lil *BirdLife Malta 57/28 Triq Rigord Ta' Xbiex MSD 12*
Tibgħatx flus bil-posta - ibgħat ċekk (pagabbli lil BirdLife Malta), postal order jew 34 bolla tas-6ċ

Tqattax il-magażin - ħu fotokopja!

Il-Buskett
Oażi ta' ħdura
BirdLife
MALTA